

Nicolson, Königson och demokratin

I tvisten inom det svenska folkpartiet, närmast i anslutning till hr Königsons ställningstagande, har man åberopat engelsk praxis och engelska erfarenheter. Under de senaste åren är särskilt ett fall av intresse: den konservativa underhusledamoten Nigel Nicolson's uppträdande och hans relationer till sin valkrets, östra Bournemouth. Det är, väl att märka, två skilda problem som i detta sammanhang aktualiserats. Dels parlamentarisk frihet i förhållande till sin valkrets och sitt parti, dels de metoder genom vilka ett parti väljer en parlamentskandidat. Båda frågorna har nyligen behandlats i ett instruktivt arbete av Nicolson själv (People and Parliament) och är just nu livligt debatterade i den brittiska pressen och över huvud i brittisk politik.

Först bör betonas att man i England, i motsats till hos oss, skiljer mellan "fria" omröstningar och "partiömröstningar". Vid de förra tar partiet som sådant inte position, vid de senare anbefaller partiet en viss linje; detta markeras av att "inpiskarna" (whips) sköter rösträkningen. De fria omröstningarna är tämligen få, mellan 8 och 31 årligen under tiden 1952—1957. Man får emellertid inte föreställa sig att partiömröstningarna innebär någon skyldighet för representanten att följa partiet, att han blir utesluten ur partiet om han röstar i annan riktning, än mindre att han förlorar sitt mandat om han handlar på detta sätt. I det konservativa partiet, där praxis är friare än inom labour, kan en ledamot i princip rösta mot sitt parti utan att något händer; om han känner sig mera bestämt kritisk mot partiet träder han ut ur fraktionen (naturligtvis utan att avsäga sig sitt mandat); om han mera systematiskt röstar mot partiet, kan han uteslutas ur fraktionen (med bevarande av mandatet). Inom labour är en medlem skyldig att rösta med partiet, såvida han inte känner sig oförmögen att göra det "på grund av en bestämd personlig övertygelse"; uteslutningar är ytterligt sällsynta och medför självfallet inte förlust av mandatet. Inom det liberala partiet har praxis varit än mera "liberal", än mera tolerant än inom konservatismen; veterligen har någon uteslutning aldrig ägt rum, trots att starka konflikter just inom detta parti förekommit under vissa skeden.

Nicolson kommer från en valkrets — en badort med mycket förmöget folk, särskilt många pensionärer — som hör till de mest konservativa i England; den konservativa valkretsföreningen, och än mer denna förენის styrelse, behärskas av vad man brukar kalla Tories eller die-hards. Detta förklarar vad som skett under de senaste åren. Vid en rad fria omröstningar 1955—1956 röstade Nicolson mot dödsstraff; många konservativa gjorde detsamma, men de flesta var för dödsstraff, och i Bournemouths valkretsförening blev Nicolson skarpt kritiserad. Värre blev det under Suezkrisen på hösten 1956. Nicolson var hela tiden motståndare till den engelska aktionen mot Egypten, men han deklarerade — för att inte försvåra denna aktion — sitt ställningstagande först sedan England och Frankrike inför Amerikas och FN:s ogillande slagit till reträtt. Varken Nicolson eller de andra sju Suezrebellerna uteslöts ur partifractionen. Men Nicolson's valkretsförening beslöt — utan att direkt fordra hans avgång — i ett möte att förklara honom sitt misstroende och att utse en ny kandidat till nästa val; beslutet vid mötet den 5 december 1956 fattades med 298 röster mot 92, medan valkretsföreningen har omkring 5 000 medlemmar.

Representantens frihet är så respekterad i England att en nästan enhällig opinion utanför Bournemouth inte blott ansåg att Nicolson borde stanna i parlamentet, utan starkt reagerade mot valkretsföreningens uppträdande. Från Daily Telegraph till Daily Mirror, från Spectator och Times till Economist och Manchester Guardian tog pressen Nicolson's parti, och de politiska ledarna inom alla riktningar gick på samma linje. Man erinrade om att de konservativa ledarna Churchill, Eden och Macmillan vid skilda tillfällen uppträtt lika bestämt mot sitt partis regering som Nicolson. I mars 1939 förklarade Churchills valkrets på grund av att Churchill gått emot regeringen Chamberlain efter München att dess representant, om

han ej vore lojal mot partiledningen, "inte längre borde söka skydd bakom detta stora partis rykte och namn" — ingen politiker av rang drömde om att utesluta den man som ett år senare blev den store krigsledaren. I ett tal den 22 januari 1957 deklarerade Macmillan: "Vi tror inte på att utesluta folk. Jag tror att de har rätt, därför att jag eljest säkert skulle varit kandidat för uteslutning för många år sedan. Det är denna tolerans som gör oss till ett nationellt parti." Opinionsundersökningar visar att Nicolson har bakom sig en majoritet av konservativa då han håller på sin självständighet mot valkretsen. Att han skulle ställa sin plats till förfogande har ingen med någon auktoritet vågat kräva. Att en representant skall rösta fritt hävdas av alla och med alldeles särskild skärpa av liberalerna.

Den andra frågan som fallet Nicolson aktualiserar är valet av kandidater inom partierna och de valdas relationer till valkretsföreningarna. Ofta utses kandidaterna av möten bestående av några tiotal personer eller ännu färre; av den lilla minoritet inom en valkrets som är inskriven i det konservativa partiet går endast ett fåtal på valmötena, och ännu färre är aktiva inom valkretsens parti-styrelse. Nicolson är övertygad om att styrelsen i östra Bournemouth, som arrangerade misstroendeklarationen 1956, inte är representativ för valkretsen och har därför begärt en omröstning bland de konservativa inom kretsen. Den konservativa centralorganisationens ledare, lord Hailsham, har nu gått med på detta, och en omröstning skall inom kort anordnas. Det bör påpekas att Hailsham i detta sammanhang lovordat Nicolson's "mod och värdighet".

Beträffande huvudfrågan, en parlamentsledamots rätt att rös-

ta efter sitt samvete och att stanna kvar i parlamentet trots valkretsens påtryckningar, är läget alldeles klart: de engelska partierna är bestämda och eniga i sitt ställningstagande för friheten. I Sverige, där vi har proportionella val — varmed följer att de inom en valkrets utsedda ofta företräder skilda grupper inom partiet — borde frihetslinjen vara om möjligt än mera ostridig. Skulle den svikas av det parti som främst uppbär de liberala traditionerna i vårt land, vore det en skandal för svensk demokrati.